

**‘Ik zal er zijn voor u’
Het Bijbelse Exodusverhaal – Paul Kevers
Deel 1 : Het Godsbeeld**

1 Samenvatting tekst

(Het werd een uitvoeriger samenvatting die je gewoon kunt lezen en die de duidelijke ‘lijn’ die in dit artikel van Paul Kevers steekt beter leert zien.)

De roeping en het leven van Mozes spelen zich af in de situatie van onrecht waarbij de kinderen van Israël als slaven in Egypte behandeld worden. Zij dreigen als volk een te belangrijke groep te worden: vandaar het bevel dat alle pasgeboren jongentjes moeten gedood worden.

Een droom van een andere samenleving

‘Egypte’ is en blijft *een symbool* voor een samenleving gebaseerd op macht en onrecht, de wortel van àlle kwaad. Reeds in het zondevalverhaal is het ‘eten van de verboden vrucht’ symbool voor de mens die de keuze maakt om niet langer als bondgenoot van God te leven. De mens wil zelf god worden. Dan loopt het mis, ook tussen mensen. Kaïn ziet Abel niet als zijn bondgenoot, maar als concurrent die moet uitgeschakeld worden. Het exodusverhaal herneemt ditzelfde thema: het sterke Egypte maakt de kinderen van Israël tot slaaf.

In het exodusverhaal staat een àndere samenleving voor ogen, een samenleving zoals God die voor heeft: verbondenheid en solidariteit dienen het cement te zijn tussen mensen en groepen. Dat is het ‘beloofde land’ dat in het vooruitzicht wordt gesteld.

Een taal van beelden en symbolen

Het exodusverhaal is het basisverhaal van de hele Schrift. De Ene Onnoembare en Onzienlijke is als een beloftevolle Stem die oproept tot bevrijding en die leefregels laat ontdekken die de weg wijzen naar het ‘beloofde land’, de àndere samenleving gebouwd op verbondenheid. Profeten spreken over een ‘nieuwe uittocht’, een uittocht die ook Jezus meemaakt: een doortocht van lijden en dood naar verrijzenis. Dit verhaal is *geen historisch verslag* van wat ruim 3000 jaar geleden gebeurde, het belicht onze bestaanservaring *vandaag*. Het is geschreven in *beeldtaal*. ‘Egypte’ en ‘woestijn’ zijn levenssituaties die vandaag voorkomen in de wereld, in ons eigen leven.

Het Bijbelse Godsbeeld: geen natuurgod, maar een God die zich openbaart in het levensverhaal van Mozes

Het is zeer de vraag of hedendaagse atheïsten die een almachtige God afwijzen in naam van wetenschappelijke inzichten, wel de God van Bijbel afwijzen.

De Bijbelse God is geen natuurgod, een 'macht daarbuiten' die grillig kan tussenkomen en gepaaid dient te worden met offers.

In het roepingsverhaal van Mozes openbaart God zich in de bewustwording die zich *binnen* Mozes afspeelt waarbij hij tot besef komt dat de mensonwaardige situatie als slaven te moeten leven, in de ogen van zijn God geen genade kan vinden. Het zien van de ellende van zijn volk, het meeleven met hen is voor Mozes *een aangrijpende ervaring* die hem niet meer los laat. Later pas, als hij omzwerft in de woestijn (met als hoogtepunt de scène bij het brandend braambos) komt hij tot bewustwording: zijn God spreekt hem aan *in* die stem van zijn geweten: Mozes moet het volk wegvoeren uit Egypte. Het komt hem als een *absolute* opdracht over. Een opdracht waarvoor zijn God Jahweh ('Ik zal er zijn voor jullie') borg staat. Hij zal met hem meetrekken... Het is m.a.w. IN de realiteit van zijn leven dat het geschreeuw van het volk in Egypte Mozes steeds meer als een oproep en roeping van God erkend wordt. IN de ervaring gaat die God zich openbaren, niet als een stem ergens van buiten of van boven... Woestijn, berg, vuur zijn beelden van een innerlijk bewustwordingsproces bij Mozes.

In het verhaal van Exodus 3-4,20 (lees voor jezelf zeker vooraf die tekst!) zijn de Stem en de tegenstem (de moeilijkheden die Mozes inbrengt), maar ook de tekenen van de staf die slang wordt, de hand die verschrompelt en weer tot leven komt, Aâron die er ook nog is om Mozes bij te staan, *beelden*. Ze drukken uit dat Mozes zijn eigen aarzelingen zal overwinnen en dat hij rotsvast op Gods Belofte mag bouwen. Hij staat er niet alleen voor, voor datgene wat hij IN zichzelf erkent als zijn opdracht waaraan hij niet ontkomen kan.

Openbaring

Openbaring, m.a.w. de levenservaringen en -gebeurtenissen als gelovige lezen als gedragen door een oproep en een belofte komt niet van 'ergens anders, erbuiten', maar laat zich ervaren als een OPROEP én een BELOFTE die IN de werkelijkheid zelf ligt. Het Bijbels godsbeeld is altijd gebonden aan ervaringen van mensen die ingaan op de diepere uitnodiging die de nood van medemensen voor hen tekent. Dan ook ervaren zij Gods weldoende aanwezigheid en belofte: 'Ik zal er zijn voor jullie'.

2 Methodische suggesties voor de bijeenkomst

- a. Bemerkt dat in het gesprek van deze beurt het GODSBEELD en de relatie ERVARING - OPENBARING centraal staan. Een volgende beurt komen andere aspecten (Bijbelse ethiek en omgaan met crisissituaties) van het roepingsverhaal van Mozes in het boek Exodus aan bod.*
- b. Het uittreksel uit het boek van E. Van Outryve dat je vindt in het nummer van Adem-tocht is gekozen met de bedoeling om de relatie beter te begrijpen tussen ervaring en openbaring. Openbaring komt*

niet 'van ergens' zomaar binnengevallen, maar gelovigen zien de 'rode draad van Gods hand' (de openbaring) IN de menselijke gebeurtenissen zelf.

Naast de vragen die je in het tijdschrift vindt, kan je ook het volgende bespreken:

1. Waarom bedekte Mozes zijn gezicht en durfde hij niet naar God opzien?
2. Wat is er nodig om van een goddelijke roeping te kunnen spreken?
3. Wat denk jij over het Godsbeeld zoals dit naar voor komt in het roepingsverhaal van Mozes.

3 Een paar teksten over 'symbolen' in de Bijbel

Teksten die de 'symbolen' woestijn, vuur, berg, 'Egypte' verduidelijken. Het is goed dat de gespreksleider/ster deze teksten voorafleest teneinde al die begrippen niet letterlijk op te vatten, maar als 'beeldspraak'.

Het symbool 'Woestijn' in de Bijbel

Kan een ervaring zijn van ontbering, uitputting, ellende. Maar ook de plaats van bezinning en Godsontmoeting. Zo was het ook bij Mozes.

In deze zin de volgende tekst:

Ik heb (...) veel preken gehoord waarin de woestijn wordt vergeleken met een dode plek, als symbool voor een geloofsdip of droge spirituele periode. Ook in christelijke boeken zie je dit concept vaak terug. Tijdens mijn reizen door verschillende woestijnen op deze aarde heb ik echter juist de rijkdom van dit bijzondere natuurfenomeen leren waarderen. De hete zandduinen en woeste bergketens zijn voor mij een plek van ontmoeting met God. En dat is, volgens mij, ook de Bijbelse betekenis van de woestijn. Het is de plek van direct contact tussen de mens en God, een plek van bezinning, van uitrusting en toewijding... een plek van geloofsopbouw... niet van geloofsstilstand.

(Monique Samuel, *Dagboek van een zoekend christen*, pagina 48-49.)

Symbool 'Vuur' in de Bijbel

Uit Heyer C.J., Schelling P., Symbolen in de bijbel. Woorden en hun betekenis, Meinema, p. 505.)

a. Het meest in het oog springt de rol van vuur als begeleidingsverschijnsel van de goddelijke komst en presentie. Vuur geldt als het centrale thema van de theofanie (= de godsopenbaring). Eenvoudiger gezegd: als de Bijbelse mens vuur ziet, denkt hij aan God; als hij zich bewust is van Gods aanwezigheid, denkt hij aan vuur. Vuur als verwijzing naar de Eeuwige en naar het handelen van de Eeuwige.

In de joodse traditie wordt alles wat van God komt graag vergeleken met vuur. Zo zou de Thora zijn gegeven in een kader van vuur en zouden haar letters gegraveerd zijn met vuur. God heeft het vuur geschapen en kan er daarom vrijelijk over beschikken. (...)

Dat vuur nooit dezelfde vorm heeft, zuiveren onnavolgbaar is en zowel een

positieve als een negatieve uitwerking heeft, maakt dit verschijnsel mysterieus en daardoor geschikt voor het verbeelden van geloof in God.

b. In de verhalen van uittocht en woestijntocht komt het vuur als symbool van de presentie en het spreken van de HEER krachtig en indrukwekkend naar voren. Het ene vuur speelt daar in verschillende gedaanten en betekenissen een beslissende rol. Eerst bij de roeping van Mozes, waar de doornstruik in brand staat (Ex. 3,1-4). In dit vuur-verhaal overheerst de heiligheid van God; Hij is de geheel Andere. Het vuur schept afstand en wekt ontzag (vgl. Hebr. 12,29). Het brandt zonder te verbranden, God is er onzichtbaar aanwezig. Misschien zegt die vlammeende struik ook dit: de nietige struik is het beeld van de mens, die door het goddelijk vuur niet vernietigd maar in vuur en vlam gezet wordt. 'Vervolgens verschijnt in de zevende(!) plaag het Vuur van gericht over de onderdrukkende Farao, die Israël niet wil laten gaan (Ex. 9,13-35). Hagel en vuur staan voor middelen die een schokeffect teweeg moeten brengen zodat de Egyptische machthebber zich omkeert. Het derde moment speelt zich af bij de berg Sinaï, waar de HEER zich sprekend aan Mozes en via hem aan Israël openbaart (Ex. 19,16:21 ; Deut. 5,5). Behalve dat het vuur met de andere natuurverschijnselen de komst van de HEER duidt, schept het ook afstand, wat het anders-zijn van Hem symboliseert. Het vuur zegt dat God nabij en ver weg tegelijk is. Let wel: het vuur is niet de HEER zelf! Het verwijst naar Hem, het maakt ontvankelijk voor het goddelijke woord. Als vierde verschijnt de wolk- en vuurkolom, waarin Gods zorg voor en leiding over het volk in de woestijn wordt uitgedrukt (Ex. 13,21-22). (Zie ook de bespreking van 'wolk'). Een vijfde keer verschijnt het vuur als een vernietigende kracht te midden van Gods volk. Wie de vrucht van het vuur tot zich neemt - dat is horen naar het woord - zal een gezegende zijn. Maar dit vuur werkt verwoestend onder degene die niet wil horen (Num. 11,1-3). Ook kunnen we noemen de verbranding door Mozes van het gouden kalf, waar de brandende woede van God aan voorafgaat (Ex. 32,19-20). Overigens een ironisch verhaal: door het vuur blijft van hun 'god' niets over, hun god stelt niets voor! Zie eveneens het vuur-verhaal rond de strijd tussen de HEER en Baal in 1 Koningen 18.

Het symbool 'Berg' in de Bijbel

(eveneens uit Heyer, a.w., p. 43 en v.)

a. Gelet op het bergachtige karakter van Israël bevreemdt het ons niet dat bergen, heuvels en dalen frequent voorkomen in de Bijbelse beeldspraak. Geografie en topografie staan in de Schrift goeddeels in dienst van de 'theologie. Behalve dat de bijbelschrijvers in hun beeldtaal graag gebruik maken van het verschijnsel berg, situeren zij er tal van gebeurtenissen en ervaringen.

b. Om bij het laatste te beginnen. We treffen menig Bijbelverhaal aan dat zich afspeelt bij een berg. Wat in zulke verhalen gebeurt, is meestal

buitengewoon belangrijk. Het zijn bijzondere verhalen. *Bijzonder omdat op de berg een ontmoeting tussen hemel en aarde, tussen God en mens tot stand komt.* Naar oud-oosters besef verkiest de godheid de berg, waarvan de top in de richting van de hemel wijst, als woon- en openbaringsplaats (Jes. 33,5; Ps. 68,17). Op sommige bergen treffen we dan ook een heiligdom of offerplaats aan. Dit geldt niet alleen voor Israël; de meeste godsdiensten kennen bergen gehuld in heiligheid. De berg symboliseert zo het transcendente, de aanwezigheid van God. Daar spreekt de Ander, daar ontvangt de mens het visioen.

Tegen die achtergrond trekken zogenaamde bergverhalen extra aandacht. In die verhalen trilt het goddelijke mysterie, voelen we de aanwezigheid van de Eeuwige, raken hemel en aarde elkaar. En dat allemaal tot bevrijding en groei van mensen. Vaak is er rond de gebeurtenis sprake van een crisis en daarmee verweven een ommekeer of nieuwe weg. Abraham verneemt op de berg Gods stem, waardoor zijn jongen tot leven komt (Gen. 22). Op de berg Horeb of Sinaï verschijnt God aan Mozes en roept hem om Israël te verlossen (Ex. 3). Later tijdens de woestijntocht, ontvangt Mozes op hetzelfde gebergte de Thora, de woorden van leven (Ex. 19,20). De berg Karmel is het toneel van de strijd tussen Elia en de Baälprofeten, tussen de God van Israël en de goden van niets (1 Kon. 18). Op de Horeb ontmoet Elia, als een tweede Mozes, de HEER en vindt hij een weg verder (1 Kon. 19).

Door zulke ontmoetingen te situeren op een berg, wordt het verhaal verdiept en verfijnd. Wat daar gebeurt is zichtbaar - de berg springt in het oog - en tegelijkertijd onzichtbaar - de berg verhuult. Deze beide kanten zijn theologisch van groot gewicht: het geheim wordt onthuld en blijft toch geheim; de hemel raakt de aarde zonder de afstand op te heffen. God mag dan voorkeur hebben voor de berg als verschijningsplaats, zijn macht is er niet toe beperkt. Hij is meer en zijn aanwezigheid reikt verder, zoals het humoristische verhaal uit 1 Koningen 20 ons leert.

Het symbool 'Egypte' in de Bijbel

(ook uit Den Heyer, a.w., p. 493 (onder trefwoord 'volk').)

Soms heeft een concreet volk meer dan een letterlijke betekenis gekregen in het gehoor van de Bijbelse mens. We noemen drie voorbeelden.

Allereerst is daar Egypte. Dit volk is theologisch gezien primair verbonden met de verdrukking van Israël. Egypte verbeeldt chaos en dood. Farao en zijn goden worden beschreven als de tegenstanders van Mozes en zijn God. Daarmee is niet gezegd dat Egypte *altijd* Israëls vijand is geweest. O nee, meer dan eens blijkt Egypte toevluchtsoord te zijn voor Israëlieten in nood: Jacob en zijn zonen vinden er voedsel in dagen van hongersnood (Gen. **42-46**) (...) *In het algemeen* gesproken is Egypte echter de tegenpool van Israël, of juister van Jeruzalem de sjalom-stad. Egypte ademt de sfeer van angstaanjagende duisternis: dood en verderf.

4 Suggesties voor een korte gebedsviering

Breng mee: Cd DDW 9 nr. 2 - Bijbel .O.T.

1. **Lied** Z.J. 775 Die licht is, bron van leven is; strofen 1, 2 en 3
2. **Bijbeltekst:** Ex. 3,1-8.10-11
3. **Commentaar** (voorlezen)

In de stilte van de woestijn hoort Mozes Gods stem. Hier komen de dingen waarmee hij zo intens bezig was, vanuit de onrust van zijn hart, aan de oppervlakte.

Het braambos staat in lichterlaaie, maar verteert niet. Hoe is het mogelijk dat het niet opbrandt? In Egypte wordt zijn volk onderdrukt, maar hij doet er niets aan. Hoe is het mogelijk dat hij ze in de steek heeft gelaten? "Mozes, Mozes", klinkt het in zijn hart. De mens die zichzelf ziet, ziet tegelijkertijd God. De meest ingrijpende Godsontmoeting is die waarin de mens zichzelf ontmoet zoals hij is. God heeft de ellende van zijn volk gezien en zijn jammerklachten gehoord. In zijn Godsontmoeting hoort Mozes zijn volk opnieuw schreien om hulp. Zijn solidariteit met de onderdrukten wordt weerspiegeld in Gods solidariteit met zijn volk dat lijdt. God kan dit volk niet bevrijden als er geen mensen zijn die het voor dit volk gaan opnemen. God bevrijdt mensen door mensen die solidair willen zijn met hen die niet vrij zijn. (Huub Gerits)

4. Gebed

Heer, onze God,
langs vele profeten hebt Gij tot
ons gesproken en uw
menslievendheid getoond.
Mozes, uw dienaar, hebt Gij
uitgekozen als leider van uw volk
Israël.
Aan hem liet Gij zien hoezeer uw
geliefd volk U ter harte ging.
Aan hem liet Gij weten
dat het gejammer en geweeklaag
tot U was doorgedrongen.
Nooit hebt Gij uw volk in de steek
gelaten.

Langs wondere wegen hebt Gij
het weggeleid uit het slavenland
om het na een lange
woestijntocht binnen te leiden
in het land dat overvloedig is van
melk en honing, in het land van
uw beloften.

Wij bidden U,
blijf uw volk nabij,
wees zijn behoeder,
spreid de glans van uw
aangezicht over uw dierbaren.
Wees ons genadig
en schenk de zegen van uw
vrede. Amen.

5. **Lied** (zie nr. 1), strofe 4-5

Aan- en opmerkingen kan je sturen naar guido.debonnet@skynet.be